

Pico Iyer a publicat cinci cărți despre globalismul modern, romane despre Cuba revoluționară și Islam și mai multe eseuri literare. Scribe despre Tibet pentru revista *Time* încă din anul 1982, dar a scris și pentru publicațiile *New Yorker*, *New York Review of Books*, *New York Times*, *Los Angeles Times*, *Financial Times*, precum și pentru multe alte reviste, atât de pe coasta Atlanticului, cât și de pe cea a Pacificului. Călătorește în comunitățile tibetane și în Himalaya de mai mult de 30 de ani.

Pico Iyer

Calea deschisă

Călătoria în jurul lumii
a celui de-al XIV-lea Dalai Lama

Traducere din limba engleză de
Maria Dobrinioiu

INTR0293CTIV

INTRODUCȚIV

Introducere în viața publică și privată a lui Ștefan Prodan

Ștefan Prodan, 1912-1992, scriitor, jurnalist, publicist

În 1912, la 27 de ani, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1918, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1919, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1920, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1921, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1922, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1923, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1924, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1925, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1926, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1927, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1928, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1929, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1930, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1931, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1932, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1933, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1934, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1935, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1936, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1937, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

În 1938, Ștefan Prodan a publicat primul său articol în ziarul "Adevărul"

CUPRINS

VIATA PUBLICA

Viața publică	9
1. Enigma	11
2. Povestea	39
3. Idolul	61
Viața privată	89
4. Filosoful	91
5. Enigmaticul	117
6. Călugărul	151
Practica	173
7. Globalistul	175
8. Politicianul	217
9. Viitorul	255
Referințe bibliografice	269
Mulțumiri	277

1

Enigma

TOTUL ESTE UN VIS. Cu toate acestea, trăiește acest vis prin câteva experimente. Nimic nu e prea frumos ca să fie adevărat, atâta vreme cât este în concordanță cu legile naturii.

Michael Faraday, 1849

Când s-au instalat în camera de sub creștele înzăpezite, cu luminoasele suluri cu pictograme tibetane de pe pereți și cu verșanții acoperiți de pini de jur împrejur, cei doi tineri și-au dat seama că aveau multe în comun. Amândoi erau călători – exilați – care își lăsaseră în urmă căminul și, deci, puteau să se gândească la casă dintr-o perspectivă nouă, fără limitările impuse de naționalitate sau rasă. Amândoi erau și filosofi, dar filosofi cu un interes deosebit pentru lumea reală și pentru modurile în care puteai transforma politica și societatea, văzându-le într-o lumină diferită. Ambii ajunseseră la maturitate într-un moment în care culturile puteau lua contact unele cu altele ca niciodată până atunci, datorită avioanelor și televizoarelor, și prima întrebare cu care, poate, s-au confruntat a fost cum să transforme această realitate globală într-o nouă ocazie.

Cel de-al XIV-lea Dalai Lama avea doar douăzeci și patru de ani la vremea aceea, sosind în India cu numai un an înainte,

În martie 1959, când trupele chineze amenințau să aducă războiul în capitala Lhasa, iar el fusese obligat să fugă din Tibetul natal. Acum, pentru prima dată în viața lui de adult, locuia în aceeași casă cu mama și unii dintre frații lui, bucurându-se că avea șansa de a vorbi cu străini și coborând de pe tronul lui, ceea ce fusese imposibil în vechea lui casă. În acele zile de început, îi plăcea să străbată munții masivi și să stea pe pajiști, la picnic; își încropise chiar și o grădină, la fel ca în Lhasa. Dar, cu fiecare inițiativă avută în acest sens, a mărturisit el mai târziu, unul dintre binecunoscuții musoni din India îl deposea de tot, năruindu-i toate eforturile, motiv pentru care o parte din el tânjea după platourile înalte și aride din Tibet.

Când el a intrat în cameră, tatăl meu se îndrepta în direcția opusă. Se născuse cu cinci ani înaintea lui Dalai Lama, din părinți hinduși, și crescuse într-un apartament micuț din Bombay, pe care-l împărțea împreună cu șase frați, niște veri, iar, ocazional, chiar și cu un vecin. Fusese educat în școlile catolice britanice și îi stăpânea atât de bine pe Shakespeare și pe Sfântul Augustin, încât obținuse o bursă la Oxford, iar acum (la fel ca mama mea hindusă, crescută și ea în Bombay), preda filosofia politică într-o universitate cu prestigiu. Știa că avea șansa rară de a pune la un loc marea tradiție occidentală a lui Platon, Plotin și Kant cu hinduismul și budismul, pe care și le însușise pe când era elev.

Pe vremea aceea, întorcându-se în India cu vaporul și solicițând o întâlnire cu Dalai Lama, de-abia venit și el aici, tatăl meu era aplecat profund asupra unei cercetări despre Mohandas Gandhi. Desigur că liderul tibetan se gândea, și el, intens la Gandhi, preocupat să înțeleagă cum să ducă o luptă fără violență împotriva unei puteri de ocupație și cum să coaguleze tabăra intelectuală politică pentru o cauză transpolitică; întâmplător, casa în care locuia îi fusese închiriată de aceeași

bogată familie indiană care îi închiriasse și lui Gandhi ultima casă din Delhi, iar clădirea în care s-au întâlnit tinerii era plină cu imagini ilustrând viața activistului indian din generația anterioară. Subtitlul pe care-l alesese Gandhi pentru autobiografia sa, *Povestea experimentelor mele cu adevărul*, era valabil și pentru Dalai Lama (el fiind pasionat de experimente), de vreme ce încercase să edifice un nou Tibet, mai durabil, în afara Tibetului și să identifice modalitățile prin care să protejeze drepturile poporului său, fără a nega drepturile legitime ale „marelui lor vecin”, așa cum numea el China comunistă.

La cinci ani după acea primă întâlnire, tatăl meu a scos o carte, *Cortina de sticlă*, despre secolele de amăgire și despre proiectele care separaseră Asia de Europa. Noul său prieten, Dalai Lama, pentru care dizolvarea diferențelor care se opuneau unei comuniuni mai profunde fusese, în permanență, un obiectiv important, contribuise la prefața cărții sale. Aceasta era, totuși, dedicată – deși mi-a luat zeci de ani ca să observ – unui băiețel numit Pico și „celor din generația sa, pentru care nu va mai exista nici o cortină”.

La patruzeci și trei de ani de la această prielnică întâlnire, într-o dimineață însorită de toamnă, la începutul unui nou mileniu, unul dintre beneficiari s-a trezit în apartamentul său de două camere, dintr-o suburbie japoneză, pentru a petrece o zi cu Dalai Lama. Îi vizitasem casa din exil cu aproape treizeci de ani în urmă și-l urmasem în călătoriile sale globale, de aproape tot atâta timp. Cu toate acestea, eram curios în legătură cu revoluția tăcută pe care o promulga, provocându-ne să vedem politica, globalizarea, celebritatea în sine, într-o lumină mai clară și mai amplă, iar eu eram interesat să analizez toate

provocările și să pun sub semnul întrebării experimentele pe care le implica acest lucru.

Era tot mai des plecat în ultimii ani, în cea mai mare parte, de obicei, pentru a le vorbi celor șase milioane de tibetani, mai mult sau mai puțin captivi, din Tibetul ocupat de China, dar și pentru a le face cunoscută ideea de „etică globală”, adică o serie de principii esențiale de bunătate și de responsabilitate pe care oricine le poate pune în practică în propria viață, indiferent dacă este sau nu dedicat unei religii. În numeroșii ani în care făcusem jurnalism de călătorie, nu văzusem nici un tibetan sau exilat, dintre cei întâlniți, care să deplângă trecutul; energiile lor se concentrau pe a construi un viitor mai util și mai prietenos pentru întreg globul.

În noiembrie, Japonia se îmbracă, toată, în strălucire și eferitate. Tot o zi de toamnă era și atunci, iar cerul se luminase într-un albastru uimitor, afară erau cam douăzeci de grade și frunzele din jurul îndrăgitului oraș Nara erau de culoarea ocru-lui, galbene ca lămâia sau roșcate ca robele călugărilor tibetani. În inima Narei, prima capitală budistă a Japoniei, în urmă cu treisprezece secole, este un parc cu cerbi, care ne amintește de locul în care a ținut Buddha primul discurs în India. Totul se schimbă, se scutură, moare, asemenea frunzelor toamnei japoneze, și apoi totul revine la starea inițială și schimbarea în sine este un fel de constantă. Viața, așa cum o trăiesc unii budiști, constituie o „participare veselă într-o lume a tristeților”.

Împreună cu partenera mea de atâta timp, Hiroko, m-am trezit devreme, pe când lumina dimineții contura pete de aur pe tavan. Apoi am luat autobuzul și trenul către hotelul Nara, o cabană de vânătoare veche de nouăzeci de ani, parte dintr-un complex situat într-un colț al parcului cu cerbi, asemenea unui suvenir căzut din buzunarul unui vizitator distrat. Puțin înainte să se facă nouă, am fost conduși într-o mică sală de conferințe,

în care zece intelectuali locali și călugări, toți bărbați, cei mai mulți dintre ei purtând haine negre, formale, erau așezați în jurul unei mese, încercând să-și înăbușe câte un căscat și să stea drepti, în specificul stil rigid japonez. Ne-am luat două scaune pliante, dintre cele rezemate de perete, ne-am uitat atent în jur și m-am gândit că Dalai Lama era deja treaz de mai mult de cinci ore, încă de la 3:30, ca în fiecare dimineață, petrecându-și primele patru ore din zi meditănd la esența compasiunii și la ce putea face pentru poporul său, pentru „surorile și frații săi chinezi” care-i țineau poporul captiv și pentru toți ceilalți oameni, pregătindu-se, în același timp, și pentru propria moarte.

Când a intrat în încăpere, însoțit de un grup de consilieri și de gazde, puțin adus de spate, într-o postură de parcă-l împingea ceva înainte – „Arată ca un mijloc de fotbal”, mi-a spus odată vechiul său prieten și admirator, Abe Rosenthal, care lucra de multă vreme ca director editorial pentru ziarul *New York Times* –, am devenit deodată, cu toții, foarte atenți. Se uita în jur în felul lui obișnuit, oprindu-se asupra chipurilor cunoscute și privindu-i în ochi pe străini, familiarizându-se cu noile împrejurimi (când m-am dus să-l văd în Dharamsala, optsprezece luni mai târziu, multe dintre exemplele invocate aveau legătură cu această scurtă excursie în Japonia). Își ținea mâinile împreunate în față, în semn de respect, și, prin înfățișarea lui, care nu era nicidecum distantă, urmărea, mă gândeam eu, să încerce a dilua orice graniță și să excludă orice formalitate. Corpul său părea să spună că eram cu toții parte din respectiva situație și că trebuia să fim cât se poate de constructivi pe parcursul acelei întâlniri.

Așezându-se la un capăt al mesei, cercetă încăperea cu o curiozitate sinceră și dezinvoltă, apoi se întoarse către traducătorul ales pentru această întâlnire, un american din Nara, hipiot, după înfățișare, având părul prins într-o coadă ca de cal,